

نقش معلم در فرآیند آموزشی و ضرورت روزآمد کردن دانش و مهارت‌های حرفه‌ای

در فصل تابستان اوقات فراغتی ایجاد می‌شود که اگر از آن به خوبی بهره گرفته شود، می‌تواند به روزآمد کردن دانش و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان کمک کند و آن‌ها را یاری دهد تا سال تحصیلی جدید را با انرژی و توان بیشتری آغاز کنند. البته در فضای مدارس ما - به‌ویژه در درس زبان خارجی - به دلیل عدم تغییر در برنامه درسی به مدت طولانی، احساس نیاز به روزآمد کردن دانش و مهارت‌ها کمتر احساس می‌شود؛ به‌ویژه در شرایطی که آموزش در کتاب درسی خلاصه می‌گردد، تدریس یک کتاب در سال‌های متمادی نیاز به مطالعه را به حداقل می‌رساند. یادآوری این نکته از این جهت اهمیت دارد

که در حال حاضر، نگاه سنتی به تدریس - که امر آموزش را در چهارچوب محتوا و روش از پیش تعیین شده تعریف می‌کرد - جای خود را به برداشت عمیق‌تری از مقوله آموزش داده که در آن معلم به جای پیروی از روش‌ها و فنون تدریس دیکته شده مبتنی بر یک روش معین، با درکی عمیق از موقعیت - که بنای آن بر دانش و مهارت‌های حرفه‌ای است - به انتخاب روش‌های متناسب با موقعیت و ساختار شناختی و اعتقادی خود می‌پردازد. در شماره حاضر مجله سعی می‌کنیم با پرداختن به تمایز بین نگاه سنتی و نگاه جدید به مقوله آموزش، بر این نکته تأکید کنیم که به‌روز کردن دانش و مهارت‌های حرفه‌ای بخشی جدانشدنی از حرفه معلمی است و بدون آن معلم از ایفای نقش به‌عنوان الگو باز می‌ماند و در نتیجه، در شکل‌دهی به شخصیت دانش‌آموزان نیز توفیقی نخواهد داشت.

در ادبیات مربوط به تربیت معلم زبان به این نکته برمی‌خوریم که در دهه شصت قرن بیستم با اوج‌گیری مطالبه پاسخگویی همه نهادها - از جمله نهادهای درگیر در امر تعلیم و تربیت - مسئله نظارت بر کار معلمان نیز مطرح شد و مشاهده کلاس‌ها با تنظیم سیاهه‌ای از فعالیت‌های مورد نظر به این منظور آغاز گردید. پژوهش‌های انجام شده در این زمینه نشان داد که فرایندهای کلاس درس پیچیده‌تر از آن هستند که بتوان آن‌ها را با مشاهده و ثبت آنچه ظاهراً اتفاق می‌افتد، درک کرد. فرایند آموزش فرایندی اجتماعی و دوطرفه است که معلم و دانش‌آموزان با مشارکت یکدیگر آن را می‌سازند. به عبارت دیگر، آموزش مقوله‌ای فردی نیست که معلم بتواند آن را کاملاً پیش‌بینی کند و براساس طرحی از پیش تعیین شده با آن برخورد نماید. هر حرکت معلم یا دانش‌آموزان می‌تواند در تعیین سمت‌وسوی درس مؤثر باشد. در نتیجه این مطالعات، این بصیرت حاصل گردید که مشاهده تدریس براساس مقولات از پیش تعیین شده نمی‌تواند تصویر روشنی از آنچه در سطح زیرین فعالیت‌های قابل مشاهده در جریان است، فراهم کند. بنابراین، هرگونه قضاوتی در مورد تأثیر فعالیت‌ها می‌تواند با

میزان خطای بالایی همراه باشد. یکی از عواملی که به پیچیدگی فرایند آموزش می‌افزاید، نقش معلمان در تصمیم‌گیری‌های آنی در حین تدریس است. مطالعات نشان می‌دهد که نظام‌شناختی و اعتقادی معلمان در تصمیم‌گیری‌های آنان دخیل است. این امر نشان‌دهنده آن است که تلفیق دانش و مهارت‌های حرفه‌ای با تجربه معلمی، به روش تدریس معلم صبغه شخصی و انفرادی می‌دهد. البته باید توجه داشته باشیم که روش شخصی آموزش با آموزش ایستا متفاوت است. آموزش ایستا معلم را در دایره تنگ مجموعه‌ای از فنون تدریس قرار می‌دهد و سالیان متمادی بدون تغییر از این فنون استفاده می‌کند. در آموزش پویا معلم با اندیشه‌ورزی در حین تدریس، به‌طور مستمر با درس گرفتن از هر تجربه آموزشی و به‌روز کردن دانش و مهارت‌های خود سعی می‌کند درک خویش را از مقوله آموزش توسعه دهد و به سطوح بالاتری در حرفه معلمی نائل شود. از این منظر، رسیدن به روشی شخصی در آموزش به مرور با کسب تجربه حاصل می‌شود. این بدان معنی است که تصمیم‌گیری‌های معلم در بدو ورود به حرفه معلمی متکی بر آموزش‌های قبلی و تجربیات قبلی در نقش زبان‌آموز است ولی کسب تجربه و آشنایی بیشتر با محیط آموزشی و به‌دست آوردن درک عمیق‌تری از برنامه درسی زمینه را برای شکل‌دهی به نظام‌شناختی و اعتقادی معلم فراهم می‌کند. در این مرحله، همه فعالیت‌های آموزشی معلم معنی پیدا می‌کنند. به عبارت دیگر، این فعالیت‌ها با گذشتن از فیلتر شناختی و اعتقادی قابلیت توجیه‌پذیری پیدا می‌کنند و معلم می‌تواند ضرورت وجودی آن‌ها را توضیح دهد. مطالعات نشان می‌دهد که هرچه معلم در بیان دلایل فعالیت‌های خود در چهارچوب نظام منسجم شناختی و اعتقادی‌اش موفق‌تر باشد تدریس مؤثرتری خواهد داشت.

با توجه به نکات مطرح شده در بالا می‌توانیم نتیجه بگیریم که در آموزش پویا معلم هیچ‌گاه از مطالعه بی‌نیاز نیست و لذا استفاده از اوقات فراغت به این منظور ضروری به‌نظر می‌رسد. گفتنی است که با تدوین راهنمای برنامه درسی زبان خارجی دوره متوسطه و کتاب درسی جدید برای سال اول راهنمایی - که در مهرماه به چرخه آموزش وارد می‌شود و در سال‌های آینده در پایه‌های بعدی تکرار خواهد شد - مطالعه بیشتر در مورد رویکرد آموزشی کتاب جدید و ایجاد تغییرات لازم در روش‌های آموزشی به ضرورت به‌روز کردن دانش و مهارت‌ها می‌افزاید.